

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора

Бойченко Марини Анатоліївни

на дисертацію Штурби Антоніни Олегівни

«СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В КАНАДІ»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Розвиток глобалізаційних процесів у сучасних умовах справляє вплив на всі сфери суспільного життя, зокрема й освітню. Відповідно, потребують модернізації всі ланки освітньої системи і, насамперед, ланки початкової освіти, що закладає фундамент для подальшого розвитку ключових компетентностей молодого покоління. У цьому контексті незаперечною є думка А. О. Штурби щодо необхідності вивчення позитивного зарубіжного досвіду й визначення можливостей виділення рекомендацій щодо модернізації української початкової освіти.

Аналіз наукових студій, що стосуються теми дисертаційного дослідження, дозволив дійти висновку щодо наявності значної уваги дослідників до різних аспектів становлення та розвитку початкової освіти, зокрема й у Канаді, однак нагальною залишається потреба в комплексному вирішенні окреслених авторкою суперечностей шляхом наукового обґрунтування сучасних тенденцій розвитку початкової освіти в Канаді. Отже, зважаючи на вищевикладене, можна стверджувати, що дисертаційна робота Штурби Антоніни Олегівни є **актуальним і своєчасним дослідженням.**

Дисертація є складником науково-дослідної теми кафедри іноземних мов «Інноваційний потенціал порівняльно-педагогічних досліджень для розвитку освіти в Україні» (державний реєстраційний номер № 0111U009200) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Обґрунтованість і достовірність наукових висновків, поданих у дисертації, не викликає сумнівів, оскільки вони визначаються теоретико-методологічними

позиціями, що становлять базис дослідження, підтверджуються отриманими результатами, використанням значного обсягу науково-педагогічних джерел українських та зарубіжних дослідників (298 найменувань, з них 168 – іноземними мовами), а також застосуванням сучасних методів здійснення порівняльно-педагогічного дослідження.

Відповідно до теми дослідження в дисертації виділено суперечності, визначено мету дослідження, поставлено відповідні завдання в логічній послідовності. Об'єкт та предмет дослідження характеризуємо як адекватні цілям та завданням дисертації. Авторкою проведено аналіз широкої джерельної бази: монографічних досліджень, нормативних документів, матеріалів професійних організацій у галузі початкової освіти, навчальних планів та програм початкових шкіл Канади тощо.

У дисертаційному дослідженні ефективно застосовувався комплекс методів дослідження: *теоретичних* – спрямованих на отримання даних стосовно предмета дослідження й формулювання висновків; *емпіричних* (включене спостереження, анкетування, інтерв'ювання та моделювання) – зорієнтованих на практичне вивчення питань, пов'язаних із предметом дослідження.

Структура дисертації є обґрунтованою та логічною, представлена вступом, трьома розділами, висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел, додатками, що відповідає вимогам до дисертаційних робіт на здобуття ступеня доктора філософії. Сутнісний зміст кожного розділу дослідження має безпосередній зв'язок із поставленою метою та завданнями. Okремо необхідно наголосити на широкому впровадженні результатів дисертаційного дослідження в освітній процес закладів освіти різних рівнів, що підтверджується відповідними довідками про впровадження.

У результаті це дозволило теоретично обґрунтувати наукову новизну дослідження та впровадити результати дисертаційної роботи в освітню галузь, що визначило її практичне значення.

Характеризуючи наукову новизну дослідження, слід відзначити, що авторкою вперше обґрунтовано тенденції розвитку початкової освіти в Канаді

(відродження мов меншин; підвищення інтересу до вивчення французької мови; перегляд та корекція стандартів оцінювання навчальних досягнень канадських учнів; зорієнтованість освіти на її глобалізацію та формування глобальних компетентностей; систематичний перегляд та оновлення навчальних програм у галузі охорони здоров'я, математики, освіти корінного населення та цифрової освіти; збільшення інвестицій в інклюзивні моделі освіти для задоволення потреб учнів із особливими освітніми потребами; зменшення кількості учнів у класах початкових шкіл; запровадження змішаної форми навчання (поєднання очної та дистанційної форм навчання), розробка й використання навчальних онлайн-платформ для дистанційного навчання; розроблено моделі початкової освіти в Канаді та в Україні в ХХІ столітті.

Варто підкреслити й основні здобутки, що визначають **практичне значення дослідження** та можуть бути використані у процесі добору ефективних форм, технологій та методів організації освітнього процесу початкової школи, а також вирішення наукових і практичних завдань модернізації системи вищої освіти в Україні, для розширення змісту курсів лекцій, практичних і семінарських занять із навчальних дисциплін «Порівняльна педагогіка», «Зарубіжна система початкової освіти», «Організація і управління освітнім процесом в закладах освіти», «Управління освітнім процесом у початковій школі», «Педагогічні технології у початковій школі», «Методика розвитку критичного мислення в учнів початкової школи», «Теорія і практика виховання у початковій школі», а також під час укладання підручників, посібників, методичних рекомендацій для широкого кола студентів, аспірантів, викладачів, науковців.

Виділимо ще низку переваг дослідження.

По-перше, у дисертації авторкою обґрунтовано методологічні засади досліджуваної проблеми, які базуються на сукупності підходів (історіографічному, культурологічному, законодавчо-нормативному, концептуальному, компетентнісному, особистісно орієнтованому, діяльнісному або практично орієнтованому, інклюзивному, інноваційному), критеріях порівняння (концептуальні засади освітньої політики, цілепокладання, принципи розвитку,

компетенції учасників освітнього процесу, організація освітнього процесу, зміст освіти, методи і способи реалізації, результативність, фактори впливу, тенденції розвитку), методах дослідження тощо.

По-друге, вважаємо важливим звернення авторки до історико-педагогічного аспекту розгляду проблеми розвитку початкової освіти в Канаді, оскільки, зважаючи на циклічність історичного поступу, визначення сучасних тенденцій розвитку освіти неможливо без урахування досвіду та надбань минулого.

По-третьє, заслуговує на увагу детальний аналіз навчальних планів і програм початкових шкіл низки канадських провінцій, що дали змогу отримати уявлення про мету вивчення навчальних дисциплін у початковій школі, основні ідеї програми, загальні й конкретні очікувані результати навчання для кожного класу початкової школи тощо.

По-четверте, цінною є запропонована авторкою модель початкової освіти в Канаді у XXI столітті, що унаочнює фактори впливу на систему початкової освіти, тенденції змін та містить концептуальний, цільовий, компетентнісний, організаційний, змістовий, процесуальний і результативний блоки.

До факторів, що справляють визначальний вплив на канадську систему початкової освіти, дисертантка відносить характерну для Канади децентралізацію управління освітою, світову глобалізацію, культурну різноманітність канадського суспільства, прогресуючу диджиталізацію соціального життя в кожній канадській провінції/території.

Концептуальний блок моделі складається із концептуальних засад освітньої політики та принципів реалізації освітнього процесу в початковій школі. Цільовий блок моделі включає визначені цілі (здорове, грамотне, креативне, активне майбутнє покоління) та завдання (сформувати в учнів життєві, практичні навички та навички соціальної взаємодії в суспільстві), які реалізуються в початковій школі Канади. У компетентнісному блоці авторка виділяє компетенції держави, провінцій/територій і школи та компетентності вчителів (педагогічних колективів) і учнів. Організаційний блок моделі охоплює такі елементи, як вік дитини для вступу до початкової школи, тривалість навчання в початковій школі, типи закладів

освіти, учнівський контингент, вчительський колектив, організація освітнього простору, матеріально-технічне забезпечення тощо. Змістовий блок моделі початкової освіти стосується змісту освіти, сформульованого в навчальних планах. Процесуальний блок моделі увиразнює особливості організації освітнього процесу; технології, форми та методи навчання. Результативний блок моделі містить відомості про оцінювання, зовнішній контроль та самоконтроль.

По-н'яте, за результатами анкетування дисертантка виокремила тенденції розвитку початкової освіти в Україні, спрямовані на її оптимізацію та ефективність, зокрема: гуманізацію і гуманітаризацію, національну спрямованість освіти, відкритість системи освіти, діяльнісний підхід до організації навчання, розвиток критичного мислення, формування навичок навчання впродовж життя, розширення ролі вчителя, взаємодію учасників освітнього процесу на умовах кооперації, взаємоповаги та партнерства, творчу спрямованість освітнього процесу, формувальне оцінювання, дослідницькі зацікавлення учнів тощо.

По-шосте, заслуговує на схвалення навчально-методичний та теоретико-допоміжний матеріал, представлений у Додатках до дисертації: нормативні матеріали щодо організації канадської початкової освіти з авторським перекладом, матеріали проведених дисертанткою інтерв'ю з канадськими педагогами-практиками, приклади наочних матеріалів тощо. Матеріали, подані в 11 додатках на 87 сторінках, відображають об'єм проведеної аналітико-дослідницької роботи та сприяють повноті сприймання основного тексту.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Результати виконаного дисертаційного дослідження викладено у 22 наукових працях (з них 18 – одноосібних), серед яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України (4 одноосібні), 2 статті в наукових періодичних виданнях інших держав із наряду, за яким підготовлено дисертацію (1 одноосібна), 15 наукових праць апробаційного характеру. В опублікованих працях відображено результати кожного з розділів дисертації. Проведене ознайомлення зі змістом публікацій

свідчить про наявність повного висвітлення результатів дисертації. Посилання на публікації відображено в роботі.

Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження апробовано під час міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Отже, дисертаційну роботу Штурби А.О., зважаючи на форму та змістову складову, можна вважати завершеною працею.

У цілому, позитивно оцінюючи наукове та теоретико-практичне значення отриманих дисертанткою результатів, необхідно окреслити певні дискусійні положення щодо змісту роботи, а також висловити окремі побажання:

1. Серед методів наукового пошуку дисертантка зазначає контент-аналіз законодавства та навчальних програм щодо початкової освіти в Канаді, розуміючи його як аналіз змісту означених документів, тоді як контент-аналіз являє собою кількісний метод дослідження великих масивів тексту на наявність/відсутність певних ключових слів.

2. Вважаємо цінним звернення авторки до історико-педагогічного аспекту розвитку початкової освіти в Канаді, однак дослідження виграло би, якби дисертантка розробила періодизацію розвитку початкової освіти Канади після 1875 року, оскільки хоча, за твердженням авторки, істотних структурних змін у системі початкової освіти й не відбулося (С. 84), зміст освіти було суттєво модернізовано.

3. На нашу думку, у межах висвітлення організаційно-педагогічного забезпечення реалізації освітнього процесу в початковій школі Канади варто було більше уваги приділити інноваційним методам навчання учнів початкових шкіл.

4. Не применшуючи значення розроблених авторкою моделей початкової освіти в Канаді та Україні, що відображають національні особливості обох систем, вважаємо, що дослідження стало би більш ґрунтовним, якби авторка унаочнила результати порівняльного аналізу означених систем початкової освіти у вигляді порівняльної таблиці.

Варто вказати, що надані зауваження є рекомендаційними і тому не впливають на загальну позитивну оцінку наукового рівня дисертаційної роботи А.О.Штурби.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Штурби Антоніни Олегівни є завершеною, самостійно виконаною, оригінальною науковою працею, що має теоретичне та практичне значення для розвитку української освітньої системи. Дослідження характеризується новими, раніше не захищеними положеннями, а отримані, у підсумку, наукові результати розв'язують, у своїй єдності, актуальну проблему.

Загалом, подана до захисту дисертаційна робота визначається ґрунтовністю та глибиною, високим рівнем теоретичного аналізу та узагальнення, самостійністю наукового пошуку, творчим підходом до візуалізації отриманої інформаційної складової, позитивними результатами впровадження в освітній процес закладів освіти. Отже, зважаючи на викладене вважаємо, що дисертаційна робота «Сучасні тенденції розвитку початкової освіти в Канаді» відповідає чинним вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка Штурба Антоніна Олегівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри педагогіки
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С.Макаренка

Марина БОЙЧЕНКО

Підпис М. Бойченко засвідчую

Ректор

02.05.2023 р.

Юрій ЛЯННОЙ